

РЕЙ БРЕДЪРИ
„ЧУДЕСА И НЕБИВАЛИЦИ!
ПРЕДАВАЙ НАТАТЪК...“

Превод от английски: Лиляна Георгиева, 1980

chitanka.info

Машината на времето спря, аз излязох от нея в струящата мъгла и сега стоях заслушан. Безмълвие. Онази пълна липса на звук, онова безмълвие, което чувствуват хората, полетели с балон в небето. Светът е изчезнал и заедно с него е изчезнал и шумът му. Само въжетата тихо дишат, а ти летиш, накъдето те носи вятърът.

Безмълвието продължи близо минута, после досами краката ми се плисна морето. В морето не се виждаше нищо и на сушата зад гърба ми нямаше нищо. Но изведнаж някъде много отдалече, из кълбящата се мъгла, излезе с широка крачка човек в тъмни дрехи. Милиони хора през последните сто години бяха виждали този човек да им маха от просторите на неznайни морета, бяха чували имената си над техните вълни и бяха откликвали с неговото име на уста.

— Господин Верн! — извиках. — Жул Верн!

Скоро ние вече крачехме един до друг по брегове, още недокоснати от цивилизацията.

— Не мога да повярвам — най-сетне проговори Жул Верн. — Дошли сте толкова далече, за да вземете от мен интервю, и то само защото се навършват петдесет години от смъртта ми? Но това е невъзможно! Как дойдохте дотук? Пищещата машина ли ви служи за машина на времето? Е, и ние, мъртвите, си имаме свои машини на времето. Аз имам своите книги; те са все така живи, те дишат и непрекъснато са в движение. Благодарение на тях аз пътешествувам из времето и познавам вашата хиляда деветстотин петдесет и пета година така, както вие всяка година от моя живот. Но... какъв с първият Ви въпрос?

Погледнах внимателно този висок, изпълнен със затаен огън човек, брадата и мустаците, които не можеха да скрият волевата му уста, правилните му и твърди черти.

— Статията, която ще напиша, по всяка вероятност ще озаглавя: „Жул Верн предсказва бъдещето. 1955–2005“ — отвърнах.

Жул Верн се закова на мястото си.

— Никога не съм предсказвал бъдещето. Предсказвал съм само машините. Представях си ги в зародиш и те ми се струаха неизбежни. Бих могъл да предскажа и машините от вашето бъдеще. Но що се отнася до хората и до онова, което ще правят с тези машини... Можех само да имам известни предположения.

— Въпросът ми може да бъде формулиран така — казах. — Ако пишехте сега, какво щяхте да напишете?

Жул Верн продължи да върви. Мъглата се разнесе и небето изглеждаше наситено зелено; струваше ми се, че по петите ни е самият океан.

— Преди всичко — отговори Жул Верн — щях да напиша „Двадесет хиляди левги под водата“.

— Отново ли?

— Отново и отново, след петдесет и след сто години от днес нататък. Та погледнете само морето — то е все така тайнствено. Нима се е променило от времето на вашата война между Севера и Юга? Нима не е все така дълбоко, както и по-рано, нима се е разсеял царящият в него мрак? Хиляди години няма да ни стигнат да узнаем какво има в него. По-напред ще опознаем звездите.

— И „Тайнственият остров“ ли щяхте да напишете отново?

— И него, и „Плаващият град“, и „Леденият сфинкс“, и „Великолепното Ориноко“, и „Плаващият остров“, и „По море“, и „Пътешествие към центъра на Земята“! А нима сега, през хиляда деветстотин петдесет и пета година, познавате добре някои полярни области, някои райони на джунглите в Южна Америка, най-далечните необитаеми острови из най-далечните южни морета? Ами стратосферата, нима и за вас тя не си остава огромен океан, все още ненанесен на никакви карти? Аз съм навсякъде, където има неизвестност, която трябва да се превърне в известност. И във вашето време, както и в своето, не бих предсказвал бъдещето, а бих писал само за неуверените и плахи опити на човека и неговите машини да отскубнат поне парченце от Незнайното... Докато аз се разхождам с бележник в ръка и пиша своите географски романи.

— Географски романи — повторих аз, смаян от неочакваното определение.

— Но не така сухо, като вашата научна фантастика. Къде им е поезията на тия две думи?

— Нашият век е непоетичен. Казваме „научна фантастика“, защото се страхуваме от чувствата, които събуждат думите „географски роман“.

— Как е възможно? — възкликна Жул Верн и отметна глава така, че острието на брадата му застрашително се насочи към мене. — Не е

имало още век, лишен от поезия. Опитват се да я отречете, но въпреки всичко тя блика от вас. Тя тласка вашите моряци към корабите им, летците ви — към реактивните самолети! Цялата нужда се ражда от романтиката, после, напълно естествено, се отърсва от излишните неща, превръща се в купчинка факти, а когато фактите станат сухи и крехки, започва ново оплодотворяване на действителността, нова романтизация — и винаги е така, отново и отново, защото има толкова неща, които не знаем и никога няма да узнаем.

— Не наричайте ли своите книги „Voyages extraordinaires“? — попитах. — Колко досадно, че при превода се губи толкова много!

— А Вие компенсирате тези загуби, когато пишете! — възкликна Жул Вери и забърза. — Учете хората да се отъждествяват с тези машини, чиято многолика съвкупност от приложения и възможности е най-скъпоценният плод на нашите души. Боже мой, спомням си как гледах в Шотландия чудовищната грамада на корпуса на „Грейт Истърн“! Този невероятен кораб, едва наполовина построен, значеше толкова много за хората, стремящи се да постигнат формата, която изискваше морето. Спомням си и Париж, сякаш обзет от треска — хората даваха мило в драго само да се сдобият с балон, с който безшумно да плуват по небето.

— Тъкмо тогава, струва ми се, е бил построен „Гигант“, балонът, с който цяло семейство е можело да обиколи Земята?

— Да, и тъкмо тогава водехме безкрайни разговори за арктическите морета, за Африка, за танците на Луната — всичко това проникна в моите произведения, когато пишех за корабите и летателните апарати, които взех недостроени от Леонардо да Винчи и достроих във въображението си. И зад всичко това имаше все един и същ мотив...

— Какъв?

— Да се засели Необитаемото — отвърна тихо Жул Вери. — Да се преодолее Времето, което ни унищожаваше; да не позволим на Пустинята да погълне Града.

— И това е основната тема на повечето Ви книги?

— Основната, дори и когато не е очевидна, и тя си остава основна, макар и не винаги очевидна, и днес в живота на всички хора по Земята. Хората пътешествуват, за да натрупат знания, а да натрупат знания, значи да оцелеят. Но страстта към пътешествия подклаждат и

хора като мене — онези, които виждат в корабите, балоните и китайските фойерверки нещо повече от обикновения стремеж да оцелееш; онези, за които светът е озарен от лъчите на славата, приключенията, богатството. Ние, разказвачите на приказки, изпреварваме останалите и ги зовем да ни последват; обществото ни следва и ни достига и тогава идва часът разказвачите на нови приказки да възпламенят нови поколения с мечти, които се превръщат в нови факти и изтласкват пустинята малко по-надалече.

— И всичко е подчинено на тази цел?

— Да, пустинята, тази материална вселена със собствени непостижими закони, равнодушни към човешките стремежи, никак не ни е по сърце. Човекът ще започне да диша с пълна гръд едва когато изкачи най-високия връх — Космоса. И не защото Космосът съществува, а защото човечеството не бива да загине и за да не загине, то трябва да засели всички планети на всички слънца.

— Така че Вие и сега бихте написали „От Земята до Луната“?

— Непременно бих я написал. Аз ненавиждам съществуването, лишено от смисъл. И твърдя, че съществуването на човечеството няма да бъде безсмислено, ако човечеството успее да изкачи този последен, неизмеримо висок връх. Защото, въпреки, че за мнозина то нямаше никакъв смисъл, покоряването на Еверест тук на Земята, бе изпитание на човешкото упорство, на човешката воля и устрем.

— Значи космическите пътешествия не случайно завладяха въображението на някои писатели и мислители?

— Пътят ни към тях започва от мига, когато сме слезли от дърветата на земята. Пещерният човек ги е усещал през зимните ноци, когато звездите са му нашепвали, че някъде недостижимо далеко пламтят горещи като самото лято огньове. Колумб и Кортес са подели копнежа на пещерния човек и са го понесли по-нататък, обличайки го в одеждите на властолюбието и користта, на честолюбието и религията.

— Значи е почти сигурно, че някъде около две хиляди и пета година хората ще пътешествуват из Космоса?

— Та може ли да не се хванеш за клончето пред тебе, когато падаш от голяма стръмнина? И волята за живот, избликувала като неудържима пяна в „географските романи“, ще осветява пътя на Човека към неговото предназначение. Мечти, изследвания, открития, съпоставяне на истините, стазис — така възлиза нашата история по

своята стълба на Яков, възлиза все по-нависоко и се губи в далечината. Има само едно нещо, което може да спре това движение.

— Струва ми се, че се досещам кое е то — казах. — Джунглата вътре в самия Човек.

— Да, рунтавият звяр, саблезъбият тигър у него, слепият паяк, сврян в отровната тъмнина и бълнуващ за облака с форма на гъба. Полесно е, шепне той, да унищожиш, да умреш, завинаги да потънеш в забрава. Смъртта решава всички проблеми, шепне той, и тръсна шепа атоми, сякаш огърлица от тъмни маниста. И трябва да вложите целия си огън, за да насочите енергията на тази огромна черна твар към създаване на вашите най-хубави машини, е не на онези, зловещите, които ви тласкат към смърт в сянката на гъбата.

— И все пак Вие мислите, че волята за живот ще победи?

— Отново и отново, въпреки милионите годния безсмислени войни, въпреки всичките ни безумия, ние сме съумели да оцелеем. Днес по важно от всякога е да се напомня на човека за Космоса и звездите. Когато вникнат в тези проблеми, хората ще разберат, че човечеството е много по-важно, заслужава много повече преданост, отколкото границите между континентите и политическите разногласия. Вие сте писател. Кажете на хората: „Внимавайте! Докато вие въртите над главите си жалката си атомна прашка, Пустинята край вашите градове се готви за скок и дебне!“ А на младите казвайте: „Мечтайте през ялната нощ на детството; дерзайте през ясения ден на зрелостта!“ Зад всеки изследовател стои детето, което някога е бил той. Аз държа това дете за ръка, то държи за ръка себе си като зрял човек и всички заедно образуваме магическа верига и извикваме за живот машини, които никой не е сънувал.

— Да, спомням си — казах. — Четох за Уилям Бийб, един от първите хора, изследвали океана в стоманена топка — батисфера. Четох какво разказва за себе си. Той пише, че за него всичко е започнало с Вашите „Две хиляди левги под водата“. Ами Вашето „Пътешествие към центъра на Земята“? Не тласна ли то Норбер Кастер на път по течението на подземните реки, към подземните пещери? И той стана велик изследовател на подземния свят в Пиренеите. Ами пътешествието на сър Хюбърт Уилкинс на подводна лодка сред полярните ледове? А адмирал Бърд нима не казваше: „Жул Верн ми показва пътя?“ И най-сетне, но съвсем не и най-маловажно — нали с

ордена на „Почетния легион“ Ви наградиха по предложение на Фердинанд Лесепс, прокара ли Суецкия канал?

Зараял поглед в морето, което заливаше брега, Жул Верн кимна.

— Този канал беше прокопан най-напред от детето Лесепс — пред дома му, в канавката, пълна с дъждовна вода, и глината бе трамбована с най-хубавите му обувки. А как се завъртя колелото на историята, когато бащата на братята Райт пусна хартиения вертолет-играчка, той се издигна и увисна под тавана на стаята, нашепвайки на момченцата същите неща, които вятърът толкова често беше нашепвал на Икар и Дедал, на Монголфие и Леонардо да Винчи. Той им е шепнел същото, което ние, писателите, казваме, за да продължим традицията, съществуваща милиони години.

— Но няма съществуват толкова стари традиции? — попитах.

— Една такава традиция съществува — отвърна Жул Верн. — Та щеше ли Вселената да накара обитателите на обраслите с водорасли водоеми да стъпят на земята, ако не им бе разказвала без думи за чудесата и небивалиците, за празничния свят, който ще видят на сушата? От увещанията, принудата, съблазънта и заплахите кожата на морето набъбнала и запълзяла, запротягала се, издигала се и отново падала, докато най-сетне се изпънала, изправила се и нарекла себе си Човек. И днес Човекът, откъснал се от океана, в мислите си се осмелява да вижда себе си свободен от земните окови и възкликва: „Разказвайте по-нататък! Повярвахме, че съществуват ръце и крака и ето че стоим прави! Разкажете ни сега за крилете. Нека почувствуваме мекия пух и първото пробождане на перата върху раменете си. Лъжете, писатели, ние ще направим от лъжата действителност!“

Жул Верн се обърна и двамата с него тръгнахме по върволицата на собствените си следи покрай брега.

— А щяхте ли да напишете книга за водородната бомба? — осмелих се да попитам.

— Не — отговори Жул Верн. — Но бих написал за способността на хората да превъзмогват войните.

— Значи смятате, че спасението ни е в нашата любознателност, ако я разпалваме? — попитах аз.

— В любознателността и в нашата страст да откриваме закономерностите и смисъла на нещата, в стремежа ни да извличаме ред даже от хаоса. След нас остават децата ни и нашият живот

продължава в тях. Родителите предават на децата си способността да се удивяват и да се възхищават. Човешкият род трябва да засели всички планети на всички звезди. Смисълът из нашия дълг, често непоносимо труден път към върха е в непрекъснатото разселване на нашите колонисти из най-далечни светове, така че човечеството да живее вечно.

Спряхме се и той се ръкува с мене. Мъглата по брега на безмълвното море отново започна да се сгъстява.

— Хората толкова обичат картите и плановете! — каза Жул Верн. — И защо? Ами защото там, върху картата или върху плана можеш да пипнеш с ръка севера, юга, изтока и запада и после да си кажеш: „Ето къде сме ние, а ето го Неизвестното — ние ще растем все повече, а то ще се смалва“. Залавяйте се за работа! Спомнете ли си как като дете, седнал в стихналия салон, шепнешком сте играли на „телефон“? Продължавайте и сега! На ухото на всеки, който скоро ще порасне, пошепвайте: „Слушай внимателно чудеса и небивалици!“ И лекичко го побутвате с лакът: „Предавай по-нататък!“

Жул Верн вече се отдалечаваше. Тъмната му фигура бавно чезнеше на фона на безкрайния бряг. Океанът се отдръпваше по камъчетата и се губеше в далечината. Чуваше се само шумът от балона, който бавно се издигаше нагоре в празното, тихо дишащо небе. Стори ми се, че човекът с тъмните дрехи се извърна, махна с ръка и вече отдалеч, през мъглата, извика познатите думи. Мнозина са ги чували от него и мнозина тепърва ще ги чуят.

И затова аз ви ги повтарям, та да можете да ги предадете на вашия син, а той — на своя: „Чудеса и небивалици!“ — и шепнешком добавям: „Предавай нататък!...“

БЕЛ. РЕД.: Жул Верн умира на 24 март 1905 година. Рей Бредбъри написва разказа по повод 50-годишнината от тази дата, а сега вестник „Орбита“ го публикува по случай седемдесет и пет годишнината от смъртта на бележития писател-фантаст.

Публикувано във вестник „Орбита“, брой 12/1980 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.